

ПРАВО ЗАШТИТЕ ГЕОГРАФСКЕ ОЗНАКЕ ПОРИЈЕКЛА У ВРИЈЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ

LEGAL PROTECTION OF PROTECTED DESIGNATION OF ORIGIN AT THE TIME OF THE THE PANDEMIC

Јелена Дамјановић

Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина,
Република Српска, БиХ
jelenadamjanovic83@gmail.com

***Апстракт:** Географско поријекло робе се везује за квалитет робе која потиче са одређеног географског простора. Самим тим трећа лица вјерују, да се ради о роби која има посебна својства, док субјекти заштите заштиту остварују по основу утврђене посебности тог производа, који иако би се могао произвести било гдје у свијету, уколико се производи на датом локалитету, представља јединствен производ који је као такав могуће произвести само на датом географском простору. Географски простор није строго одређен појам, тако да се може радити о држави, регији, локалној заједници, граду и селу. Уколико лице које је означило своју робу ознаком поријекла, а исту ту робу не производи у складу са добијеном ознаком, сматраће се да чини кривично дјело привредног криминала. Супротно од тога лице које се бави производњом исте врсте робе, али која не посједује географску ознаку поријекла, уколико на свој производ стави географску ознаку поријекла, или сличну ознаку, врши тежку повреду субјективног права географске ознаке поријекла, самим тим и радњу нелојалне конкуренције. Установљење географске ознаке поријекла није занемарљиво за привредне субјекте, оно има вишеструки значај за економију земаља, самим тим нису ни занемарљиви спорови који за предмет спора имају повреду географске ознаке поријекла, обзиром на њихову економску вриједност.*

***Кључне ријечи:** Географска ознака поријекла, производња, нелојална конкуренција.*

***Abstract:** Protected designation of origin is related to the quality of goods originating from a certain geographical area. Therefore, third parties believe that these are goods that have special properties, while the subjects of protection provide protection on the basis of the established specificity of the product, which although it could be produced anywhere in the world, if produced in a given locality, is a unique product*

as such it is possible to produce only in a given geographical area. Geographical space is not a strictly defined term, so it could be a certain country, region, local community, city and village. If a person who has marked his goods with a mark of origin, and does not produce the same goods in accordance with the obtained mark, shall be considered to be committing a criminal offense of economic crime. Conversely, a person engaged in the production of the same type of goods, but who does not possess a Protected designation of origin, if he puts a PDO or a similar indication on his product, seriously infringes the subjective rights, and thus commits unfair competition. The establishment of Protected designation of origin is not negligible for economic entities, it has multiple significance for the economy of countries, therefore disputes that violate the Protected designation of origin, given their economic value, are not negligible.

Keywords: *Geographical indication of origin, production, unfair competition.*

1. УВОД

Предмет заштите географске ознаке поријекла је географска ознака. У том смислу се може радити о држави, граду покрајини, регији, планини, ријеци исл. Оно што је најбитније, јесте то да назив заиста одговара поријеклу робе. Но, постоје и изузеци од наведеног правила, поготово у оквиру прехрамбених производа који су најчешће изворни производи, и гдје се задржава тај назив да би се још више задржала аутохтоност производа нпр. ајвар као прехрамбени производ који се проиводи од одређене врсте поврћа која успјева на одређеном поднебљу, које пролази кроз специфичан поступак производње, да би се добио коначан производ.

Овим појмом географска ознака поријекла производа подразумјева се ознака поријекла и име поријекла производа. (Велимировић 2001, стр. 133.) У економском смислу овакви прозводи доносе велику добит њиховим имаоцима, и промовишу туристичку понуду одређених земаља попут Француске и Италије које су успјеле да гастрономску понуду уврсте у један од разлога за посјету дате земље, да би се пробала храна или пиће које потиче из датог региона. Међутим под утицајем пандемије производња и продаја ових производа је осјетила значајан пад као и у свим другим гранама економије. Основни разлог је што су се потрошачи окренули ка куповини основних намирница а не тзв лукусзне робе, такођер број туриста је значајно опао те су губици били неминовни. Самим тим, савладавање финансијске кризе и економски опоравак зависи од одговарајућих програма и економских реформи, мјера и политика. (Мировић, И., 2020. стр 71)

2. УСЛОВИ ЗАШТИТЕ ГЕОГРАФСKE ОЗНАКЕ ПОРИЈЕКЛА

Да би географска ознака добила заштиту морају се испунити одређени услови предвиђени законом. Ради се о сљедећим условима које географска ознака поријекла мора испунити: узрочна веза између одређених квалитативних својстава робе или услуге и географског локалитета са којег роба потиче; не

смије бити противна закону или моралу и не смије бити таква да изазива забуну у промету (Марковић, 2000, стр. 168-169.)

Ова тенденција је претежно видљива у земљама које тек приступају Европској Унији, те хармонизација прописа није нимало лак задатак. „Европска комисија има два циља на овом пољу. Први је да би свака држава чланица требала да имплементира, колико год је то могуће, општо законодавство из области права индустријске својине. Други је, да се монополи у области интелектуалне својине протежу по дужини и ширини Заједнице, без обзира на земљу поријекла (*Christopher V.*, 1999. стр.203). Ово се посебно односи на законодавство земаља попут Босне и Херцеговине које теже ка пуноправном чланству у Европској Унији.

3. СУБЈЕКТ ЗАШТИТЕ ГЕОГРАФСKE ОЗНАКЕ ПОРИЈЕКЛА

Као и код права жига титулар права географске ознаке поријекла може бити само привредни субјект, који се бави регистрованом привредном дјелатношћу, то може бити и правно и физичко лице.

Потребно је да то лице већ производи дату робу, обзиром на то да на географском локалитету може бити више лица која се баве производњом датог производа. Овдје не постоји право првенства заштите географске ознаке поријекла. Права лица, која припадају једном географском локалитету се уређују, као право колективног жига.

Циљеви одрживог развоја треба уравнотежено да укључују све димензије, да буду акционо усмјерени и концизни, глобалног карактера и опште примјењиви у свим земљама. (Мирковић И., 2019., стр. 44). Универзална правна заштита у овој области је регулисана међународним конвенцијама, и националним законодавствима која су хармонизована са међународним прописима.

4. САДРЖИНА И ОБИМ ЗАШТИТЕ ГЕОГРАФСKE ОЗНАКЕ ПОРИЈЕКЛА

Главном овлашћење из субјективног права титулара географске ознаке поријекла, је право да користи дату ознаку, те самим тим забрани трећим лицима да се њоме користе у привредном промету. Ово право је ограничено, уколико постоји више титулара географске ознаке порекла. Те самим тим не постоји ограничење, у привредном коришћењу између ових титулара.

Постоји одређени корпус права титулара која се сматрају искључивим: овлашћење на означавање своје робе или услуге заштићеном географском ознаком поријекла; овлашћење на стављање у промет означене робе; овлашћење на коришћење заштићене географске ознаке порекла на амбалажи, каталозима, огласима, рекламама, упутствима и пословним фактурама. (Према Марковић, 2000, стр. 172.)

Географске ознаке порекла које се могу правно штитити указују на квалитативну везу производа и подручја производње. Устаљено је да

пољопривредни производи имају такве квалитете који потичу од места производње и на које утичу посебни локални чиниоци, као што су клима или земљиште. (Идрис, 2003, стр.150.)

5. ПРЕСТАНАК ПРАВА НА ГЕОГРАФСКУ ОЗНАКУ ПОРИЈЕКЛА

Престанак права на географску ознаку поријекла може бити за будућност или ретроактивно.

5.1. „Престанак *ex nunc*

Право престаје са дејством *pro futuro*:

- одрицањем титулара у виду писмене изјаве која се подноси заводу
- пропуштањем обављања права након истека првог, другог или *n*-тог периода од пет година
- престанком постојања титулара (смрт физичког или престанак правног лица) ако нема правног следбеника
- укидањем права у случају да престану да постоје услови на основу којих је право признато (нпр. промена квалитета или услуге, просторно проширење делатности титулара изван граница назначеног локалитета и сл.)

5.2. Престанак *ex tunc*

Право престаје ретроактивно поништајем решења о установљењу географске ознаке порекла. У оба случаја Завод по службеној дужности или на захтев заинтересованог лица утврђује да на дан доношења решења (а не на дан подношења пријаве) нису били испуњени законом прописани услови за установљење географске ознаке порекла, односно за признање права на географску ознаку порекла. (Марковић 2000, стр. 171-172.)

6. РЈЕШАВАЊЕ СПОРОВА ПРАВА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ У ОКВИРУ СВЈЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ – СТО

Велики број спорова који за предмет имају повреду географске ознаке поријекла, поготово на међународном нивоу се најчешће рјешавају пред међународним арбитражама него пред националним судовима. „Мултилатерална трговинска организација, познатија под именом Светска трговинска организација - СТО (*World Trade Organization- WTO*), је основана истоименим Споразумом, као јединствена и универзална међународна међувладина трговинска организација. Организација је почела са радом јануара 1995. године. Основни циљ СТО је да у складу са усвојеним принципима, кроз „заједнички институционални оквир“ олакша и помогне одвијање међународне

трговине између држава чланица у материји на коју се односе споразуми и прикључени правни инструменти који су укључени у анексе, као и да организује трговинске преговоре, и решава трговинске спорове између држава чланица и сарађује са другим међународним организацијама које су укључене у формулисање и спровођење глобалне економске политике“ (Поповић и Вукадиновић, 2005, стр. 112.)

Као што видимо поље дјеловања СТО је широко, но оно што нас највише интересује је рјешавање спорова у оквиру Свјетске трговинске организације, односно арбитражно рјешавање спорова у оквиру СТО у области заштите права интелектуалне својине. Опште је познато, да без обзира на то колико су законски прописи једне земље, добри закони у формалноправном смислу, у материјалном смислу су добри онолико колико се примјењују. Исти случај је и са правилима међународних организација, које су и настале са настојањем да регулишу на потпунији начин, материју на коју се односе, али и да обезбједи механизме путем којих ће се обезбједити поштовање исте.

„Отуда се систем решавања спорова сматра једним од камена темељаца Светске трговинске организације. Правила о решавању и поступку решавања спорова која су садржана у анексу 2. уз Споразум о оснивању СТО се примењује на спорове из свих мултилатералних трговинских споразума који су у облику анекса придружени Споразуму о оснивању СТО. Спорове решава посебан орган за решавање спорова на основу овлашћења Генералног савета, Савета и комитета односних споразума. Ступање у СТО државе чланице су преузеле обавезу да ће у случају спорова поштовати договорену процедуру за њихово решавање и извршавати тако донете одлуке. Спорови по правилу настају када нека држава чланица СТО донесе меру трговинске политике или предузме неку другу трговинску акцију коју једна или више чланица сматрају као повреду неког од мултилатералних споразума, или када држава чланица не испуни неку преузету обавезу. Поступак покреће заинтересована страна захтевом који подноси Органу за решавање спорова (*Dispute settlement body*) у даљем тексту СТО арбитража“ (Поповић, и Вукадиновић, 2005, стр. 112.)

ЗАКЉУЧАК

Без обзира на то колико су експедитивни законодавни механизми појединих земаља, ниједно законодавство није у стању, пратити развој технологије, пропорционално са развојем и настанком нових технолошких иновација. Што има за посљедицу различиту законску регулативу у појединим земљама, и права индустријске својине. Иако законодавни оквири иду у прилог развијању и напредовању одређене гране права, није могуће избјећи повреде права које настају. Настанком нових пословноправних односа, настају и бројни спорови. Спорови могу настати између странака, по основу већ постојећег пословноправног односа, али и онда када такав однос не постоји, нити је постојао у прошлости. Чест је случај да спор прелази границе једне земље, и самим тим постаје још сложенији за рјешавање, обзиром да је предмет спора везан за неколико правних система, у складу са тим поступак ће трајати дуже. Свјетска трговинска организација, је формирана у циљу рјешавања спорова између земаља. Самим тим се СТО се стара о примјени правних начела, на

којима се заснива њено постојање. СТО је трговинска арбитража која дјелује независно, и доноси одлуке у складу са начелима арбитражног права, начелима међународног пословног права и начелима на којима почива право интелектуалне својине. Њен правно релевантан значај, потиче од саме чињенице да је у свом раду, успјела својим ауторитетом да помири интересе земаља које припадају англосаксонском правном систему са интересима земаља које припадају континенталном правном систему. СТО арбитража је посебна и по томе, што у једнак положај ставља субјекте које имају различиту економску снагу. СТО арбитража успјева да премости разлике, и у економском уређењу земаља. У овом случају се ради о земљама, које почивају на капиталистичком начин уређења тржишта, и оних које пролазе кроз период транзиције. У наведеном случају, се ради о странкама, које се налазе у неравноправном економском положају. Иако је према начелима облигационог права установљено, да су сви учесници половноправних односа равноправни, али уколико се странке налазе у знатно несразмјерном економском положају, очигледно је да нису равноправне, и да може доћи до евентуалног наметања воље, у било којој фази уговорних односа, приликом закључења уговора, извршавања уговорних обавеза и престанка пословноправног односа.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Велимировић М., (2001), *Привредно право*, Правни факултет Универзитета у Српском Сарајеву, Српско Сарајево.
- [2] Марковић С. М., (2000), *Право интелектуалне својине*, Службени гласник, Београд.
- [3] Мировић И., (2019), *Детерминанте одрживог развоја модерног свијета*, Нови Економист, број 25, Факултет пословне економије Бијељина.
- [4] Мировић И., (2020), *Границе раста и европски фидуцијарни новац*, Нови Економист, број 27, Факултет пословне економије Бијељина.
- [5] Идрис К., (2003), *Интелектуална својина*, Завод за интелектуалну својину Балкан Култ, Београд.
- [6] Поповић В.Г., Вукадиновић Р.Д., (2005), *Међународно пословно право, општи део*, Правни факултет у Бања Луци – Центар за право Европске уније у Крагујевцу, Бања Лука – Крагујевац.
- [7] Christopher V., (1999), *Law of the European Community*, Pitman publishing, Great Britain.

SUMMARY

The greatest contribution that the WTO arbitration has made is precisely that, through its mechanisms, it has managed to be, in addition to efficient dispute resolution, also efficient in the execution of arbitration decisions. The independence of the WTO arbitration is reflected in several ways, first, the arbitrators do not belong to the sovereignty from which the parties to the dispute originate; second, the parties choose to turn to international commercial arbitration, of their own free will. The reason for this is that they have full confidence in the work and operation of the WTO, and the arbitration of the WTO. The parties should know in advance that the arbitral decision

will be fair, and in accordance with the law, but what the parties are most interested in is certainly the enforceability of the arbitral decision, which the WTO provides through its mechanisms.

Decisions made within arbitrations that have effective means of enforcement create a favorable legal climate, both for the operation of arbitration and for the development of intellectual property rights. If legal entities are confident that their rights will be protected, both by legislation and by arbitral decisions that are enforceable, they will be encouraged to develop, their imagination, and innovation without fear of being exposed to a lack of legal protection.

International arbitration, as we have seen, is the most effective remedy, for the preservation of business relations based on products bearing a Protected designation of origin; transmission; legal protection: manner of economic exploitation; and of immeasurable economic and developmental importance so unique that they have led to them becoming inseparable from a particular form of dispute resolution, through international arbitration.